

Naoki Higašida

ZAŠTO SKAČEM

Preveo s engleskog
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Naoki Higashida

THE REASON I JUMP

Copyright © Naoki Higashida 2007

Translation Copyright © English edition, KA Yoshida
and David Mitchell 2013

Translation Copyright © 2015 za srpsko izdanje LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Preveli s japanskog K. A. Jošida i Dejvid Mičel
Sa uvodom Dejvida Mičela*

UVOD

Trinaestogodišnji autor ove knjige poziva vas, svog čitaoca, da zamislite svakodnevicu u kojoj vam je oduzeta moć govora. Sada više ne možete da objasnite da ste gladni, ili umorni, ili da vas nešto boli, niti da pročaskate s prijateljem. Nastavio bih još malo ovaj misaoni ogled. Sada zamislite da vas, pošto izgubite sposobnost opštenja, bez najave napusti urednik koji boravi u vama i raspoređuje vam misli. Verovatno niste ni znali da taj urednik uma postoji, ali sad kada ga više nema, prekasno uviđate kako je sve ove godine upravo on omogućavao da vaš um radi. Kao da je popustila brana, nezaustavljivo, u slapovima zasipaju vas ideje, uspomene, nadražaji i misli. Tim protokom upravljao je vaš urednik tako što je odvrćao ogromnu većinu navedenog i preporučivao vam tek delić za svesno razmatranje. Ali sada ste prepušteni sami sebi.

Sada je vaša glava soba gde iz dvadeset radija, listom podešenih na različite stanice, trešte glasovi i muzika. Radiji

nemaju ni prekidače za isključivanje ni kontrole za jačinu zvuka, soba u kojoj ste nema ni vrata ni prozor, a olakšanje će nastupiti tek kada se toliko iscrpate da ne možete ostati budni. Da stvar bude još gora, upravo vam je bez najave otkazao još jedan dosad neprepoznat urednik – urednik čulâ. Odjednom unutra kuljaju i čulni podaci iz vaše sredine, neprosejane kakvoće i u pregolemim količinama. Boje i šare plivaju i galame u potrazi za vašom pažnjom. Omekšivač u vašem džemperu miriše podjednako snažno kao kada bi vam neko prsnuo osveživač vazduha u nozdrve. Nekada udobne farmerke sada vas grebu kao čelična vuna. Poremećeno vam je i vestibularno* čulo i proprioceptivno** čulo, pa se pòd stalno naginje kao trajekt na nemirnom moru i niste više sigurni gde su vam ruke i noge u odnosu na ostatak tela. Osećate ploče lobanje, kao i mišićice lica i vilicu: glava kao da vam je zarobljena u motociklističkoj kacigi manjoj za tri broja, što može i ne mora da objasni zašto je klima-uređaj zaglušujuć kao električna bušilica, a vaš otac – koji je tik tu ispred vas – zvuči kao da vam govori s mobilnog telefona, na tečnom kantonskom***, u vozu koji prolazi kroz mnoštvo kratkih tunela. Više ne možete da razumete svoj maternji jezik niti bilo koji drugi: odsad pa nadalje svi jezici će biti strani. Izgubili ste čak i čulo vremena i onemogućeni ste da razlikujete minute i sate, kao da ste ukopani u nekoj pesmi Emili Dickinson o

* Vestibularno čulo se nalazi u unutrašnjem uhu i odgovorno je za ravnotežu, za smer i brzinu pokreta. (Prim. prev.)

** Proprioceptivno čulo omogućava da primamo informacije vezane za snagu i smer mišićne kontrakcije i za pokrete u zglobovima. (Prim. prev.)

*** Kineski dijalekat koji se govori u provincijama Guangdong i Guangsi, kao i u Hong Kongu i Makau. (Prim. prev.)

večnosti, ili zatočeni u filmu naučne fantastike u kom je vreme iskrivljeno. Međutim, pesmama i filmovima dođe kraj, dok je ovo vaša nova tekuća stvarnost. Autizam je doživotno stanje. Ali čak ni reč „autizam“ sada za vas nema više smisla od reči 自閉症, ili αυτισμός, ili ऑटज़िम.

Hvala vam što ste ostali do kraja, mada bi pravi kraj, za većinu nas, podrazumevao sedaciju i prisilnu hospitalizaciju, a šta bi bilo dalje, bolje je ne nagađati. Pa ipak, ljudi koji su se rodili u autističnom spektru žive u toj neuređenoj, neprosejanoj i dozlaboga strašnoj stvarnosti. One funkcije – „urednike“ – koje nama ostalima genetika daruje kao pravo po rođenju, ljudi s autizmom moraju čitavog života da uče da podražavaju. To je intelektualni i emotivni zadatak herkulovskih, sizifovskih i titanskih razmera, i ako ljudi s autizmom koji ga se poduhvate nisu heroji, onda ja ne znam šta je herojstvo, bez obzira na to što ti heroji nemaju izbora. Sama svesnost nije činjenica koja se uzima zdravo za gotovo, već ustrojstvo koje se gradi samostalno, ciglu po ciglu, i zahteva stalno održavanje. Kao da to nije dovoljno težak zadatak, ljudi s autizmom moraju da prežive u spoljašnjem svetu gde, u žargonu dečjeg igrališta, „posebne potrebe“ znače „zao-stalost“, gde se na krize i napade panike gleda kao na nastupe besa, gde za ljude koji polažu prava na pomoć za osobe sa invaliditetom mnogi pretpostavljaju da samo žicaju socijalnu pomoć i gde jedan francuski ministar može da opiše britansku spoljnu politiku kao „autističnu“. (Gospodin Leluš se naknadno izvinio objasnivši da nije ni slutio da taj pridev može nekoga da uvredi. Ne sumnjam u to.)

* * *

Autizam nije šala ni za roditelje ni za negovatelje deteta, a podizanje autističnog sina ili autistične ćerke nije posao za malodušne – u stvari, malodušnost je osuđena na propast čim se javi i najmanja sumnja da s vašim šesnaestomesečnim detetom nešto nije kako treba. Na dan postavljanja dijagnoze, dečji psiholog izriče presudu sa otrcanim opštim mestom da je vaš sin i dalje isti onaj mališan koji je bio pre nego što je potvrđena ta novost što menja život. Zatim morate da trpite tuđe reakcije kao što su: „To je baš strašno“; „Šta, znači biće kao Dastin Hofman u *Kišnom čoveku*?“; „Nadam se da se nećete pomiriti s tom takozvanom 'dijagnozom'!“; i meni omiljena: „E pa, ja sam rekao svom lekaru gde može da zabije te MMR* vakcine.“ Čim stupite u vezu s većinom ustanova za pružanje pomoći, biće to kraj vaše malodušnosti, a vama će biti presađen sloj ožiljačnog tkiva i cinizma debeo poput kože nosoroga. U ustanovama za podršku osobama s autizmom rade i neki nadareni i dovitljivi ljudi, ali čini se da se, obeshrabrujuće redovno, vladina politika svodi na polovične mere i zamazivanje očiju, a ne teži ostvarivanju potencijala dece sa posebnim potrebama i ne pomaže im da postanu ljudi koji će pružati dugoročan čist doprinos društvu. Utešno je makar to što medicinska teorija, kao što je to donedavno činila, ne krivi više vašu ženu da je prouzrokovala autizam time što je bila „hladna majka“**

* Kombinovana virusna vakcina protiv malih boginja, zaušaka i rubeole. (Prim. prev.)

** Izrazi „hladna majka“ i „hladni roditelji“ („majka frižider“ i „roditelji frižideri“) skovani su pedesetih godina i odnose se na teoriju koja tvrdi da je za pojavu autizma i šizofrenije kod dece odgovoran nedostatak roditeljske, a pogotovo majčine, privrženosti i ljubavi. Teorija i danas ima svojih pristalica. (Prim. prev.)

(hladni očevi nisu bili dostupni za komentar) i što ne živite u društvu gde se za ljude s autizmom misli da su veštice ili đavoli i prema njima ponaša u skladu s tim.

Čemu se dalje obratiti? Knjigama. (Verovatno ste već počeli, pošto prva reakcija prijatelja i rodbine koji žude da pomognu jeste da šalju isečke iz novina, internet linkove i literaturu, koliko god sporedni bili za vaš slučaj.) U izdavaštvu koje se bavi posebnim potrebama vlada bespoštedna borba. Mnogi priručnici sa naslovom *Kako da pomognete svom autističnom detetu* imaju doktrinarno stanovište, sa izdašnim porcijama oznaka zaštićenih autorskih prava i drugih zaštitnih znakova. U njima se mogu nalaziti upotrebljive ideje, ali dok ih čitate, možete se obeshrabriti jer kao da od vas traže da pristupite nekoj političkoj stranci ili crkvi. Stručniji tekstovi su jezgrovitiji, češće upućuju na druge izvore i obiluju pedagogijom i skraćenicama. Naravno da je dobro što stručnjaci istražuju ovu oblast, ali neretko je jaz između teorije i onoga što se odvija na vašem kuhinjskom podu prevelik da bi se premostio.

Sledeća kategorija su ispovedniji memoari, koje je obično napisao neki roditelj opisujući kakav je uticaj autizam imao na njegovu porodicu i, katkada, povoljno dejstvo nekog neuobičajenog lečenja. Mediji vole takve memoare i oni ističu autizam na tržištu časnih ciljeva, ali našao sam da je praktična korist od njih ograničena a, istini za volju, oni se obično i ne pišu da budu korisni. Svaka autistična osoba ispoljava sopstvenu varijaciju bolesti – autizam više liči na šare na mrežnjači* nego na male boginje – i što je

* Koje se razlikuju od čoveka do čoveka isto kao i otisak prsta. (Prim. prev.)

lečenje za neko dete manje uobičajeno, to su manji izgledi da će pomoći nekom drugom (na primer mom).

Četvrta kategorija knjiga o autizmu jeste „autistična autobiografija“, kakvu pišu upućeni u spektar autizma, a najčuveniji primer je *Razmišljanje u slikama* Templ Grandin*. Svakako, takve knjige često umeju da prosvetle ali ih uglavnom, gotovo po pravilu, pišu odrasli koji su već izašli na kraj sa svojim stanjem, međutim, oni nisu mogli da mi pomognu tamo gde mi je pomoć bila najpotrebnija: da shvatim zašto moj trogodišnji sin udara glavom u pod; ili velikom brzinom maše prstima ispred očiju; ili ima toliko osetljivu kožu da ne može ni da sedne ni da legne; ili da saznam zašto se četrdeset pet minuta dernjao od tuge kada je DVD sa crtanim filmom *Pingu* bio odveć izgreban da bi ga plejer pročitao. Iz šti-va koja sam čitao opremio sam se teorijama, uglovima gledanja, anegdotama i pretpostavkama o tim izazovima, ali bez razlogâ, mogao sam samo da bespomoćno tragram dalje.

Jednog dana moja žena je primila jednu izuzetnu knjigu koju je naručila iz Japana, pod naslovom *Zašto skačem*. Njen autor Naoki Higašida rodio se 1992. godine i kada je knjiga izašla, još je bio u nižoj srednjoj školi. Naokijev autizam je toliko ozbiljan da, čak i sada, umnogome onemogućava usmeno opštenje. Ali zahvaljujući jednoj ambicioznoj nastavnici i vlastitoj upornosti, naučio je da sriče reči pravo na abecednu tablicu. Japanska abecedna tablica

* Američka veterinarka i profesorka na univerzitetu kojoj je kao malo dijagnostifikovan autizam. (Prim. prev.)

je tabela od osnovnih četrdeset japanskih hiragana* slova, dok je njen engleski pandan kopija tastature QWERTY, nacrtana na kartici i laminirana. Naoki opšti tako što pokazuje slova na toj tablici da bi sricao čitave reči, koje pomagač pored njega zatim zapisuje. Od tih reči nastaju rečenice, pasusi i čitave knjige. U dodatna polja sa strane rešetaka spadaju brojevi, pravopisni znaci i reči „gotovo“, „da“ i „ne“. (Iako pomoću tastature može da piše i bloguje pravo u računar, Naoki nalazi da mu je abecedna tablica, budući tehnički prostija, „pouzdanija potpora“ pošto mu manje odvraća pažnju i pomaže mu da se usredsredi.) Još u osnovnoj školi taj postupak mu je omogućavao da opšti s drugima i da piše pesme i zbirke pripovedaka, ali upravo su njegova objašnjenja o tome zašto deca s autizmom rade to što rade bila, doslovno, odgovori koje smo čekali. Pošto ju je napisao autor koji je jednom nogom još u detinjstvu, i čiji je autizam barem isto toliko ozbiljan i u istoj meri menja život kao autizam našeg sina, knjiga *Zašto skačem* bila je otkrovenje i dar sa neba. Bilo je to kao da nam, po prvi put, posredstvom Naokijevih reči, naš rođeni sin govori šta mu se događa u glavi.

Međutim, knjiga ne pruža samo informacije: daje nam dokaz da se, zatvoren u tom naizgled bespomoćnom autističnom telu, nalazi um isto tako radoznao, pronicljiv i složen kao vaš, kao moj, kao bilo čiji. Za vreme svakodnevnog dvadesetčetvoročasovnog mukotrpnog negovateljskog rada, vrlo je lako zaboraviti da taj neko

* Japansko kurzivno pismo koje je nastalo od kineskog pisma i prilagođeno je svakodnevnoj upotrebi. (Prim. prev.)

kome toliko pružate, po mnogo čemu jeste, i mora biti, snalažljiviji od vas. Kako se meseci pretvaraju u godine, „zaboravnost“ može prerasti u „nevericu“, a usled tog nedostatka vere i negovatelj i negovani postaju podložni nepovoljnim osećanjima. Naoki Higašida ima dar da povrati veru: pokazivanjem intelektualne pronicljivosti i duhovne znatiželje, analiziranjem svoje sredine i svog stanja, i vragolastim smislom za humor i pobudom da piše književnu prozu. Ne govorimo o naznakama ili nagoveštajima tih duševnih sklonosti: one su već tu, u ovoj knjizi koju ćete (nadam se) upravo pročitati.

Ako ni to nije dovoljno, *Zašto skačem* nehotice opovrgava najturobniju stavku opšteprihvaćenog mišljenja o autizmu – da su ljudi s autizmom nedruštveni usamljenici koji nemaju empatije prema drugima. Naoki Higašida neprestano ponavlja da nije tako, da on vrlo ceni društvo drugih ljudi. Ali pošto je opštenje toliko bremenito teškoćama, osoba s autizmom obično pre ili kasnije ostane sama u uglu, gde je ljudi zatim vide i pomisle: *Aha, to je klasičan znak autizma*. Slično tome, ako su ljudi s autizmom nesvesni tuđih osećanja, kako je Naoki mogao da posvedoči da je najnesnosnija strana autizma upravo njegovo poimanje da razdražuje i rastužuje druge ljude? Kako je uspeo da napiše priču (pod naslovom *Tu sam* i priloženu na kraju knjige) koja može da se pohvali likovima sposobnim da ispoljavaju veliki raspon osećanja i radnjom osmišljenom da tera suze na oči? Nalik svim sisarima pripovedačima, Naoki predviđa osećanja svoje publike i manipuliše njima. To je empatija. Zaključak je

da ni emotivno siromaštvo ni nesklonost društvu nisu *simptomi* nego *posledice* autizma, njegovog grubog sprečavanja samoizražavanja i gotovo iskonskog društvenog neznanja o tome šta se zbiva u autističnim glavama.

Za mene, sve navedeno predstavlja znanje koje preobražava i poboljšava život. Kada znate da vaš sin želi da razgovara s vama, kada znate da upija svoje okruženje s potpunom istom pažnjom kao vaša neautistična ćerka, bez obzira na suprotstavljene dokaze, onda možete da budete deset puta strpljiviji, voljniji, uviđavniji i pristupačniji u ophođenju; i deset puta sposobniji da potpomognete njegov razvoj. Nije preterano reći da mi je knjiga *Zašto skačem* omogućila da prebrodim jednu krizu u našem odnosu sa sinom. Pisanje Naokija Higašide dalo mi je snage koja mi je bila neophodna da prestanem da sažaljevam sebe i počnem da razmišljam o tome koliko je život teži mom sinu, i kako mogu da mu ga olakšam. Prevazilaziti očekivanja isto je tako divno u podizanju dece sa posebnim potrebama kao i u bilo čemu drugom: rastu vaše nade za vaše dete; jača vaša izdržljivost za savladavanje teškoća na putu; a vaše dete to oseća i reaguje. Moja žena je započela nezvaničan prevod Naokijeve knjige na engleski kako bi mogli da je pročitaju i ostali negovatelji i učitelji našeg sina, kao i nekoliko prijatelja u našem kutku Irske koji takođe imaju sinove i ćerke s autizmom. Ali pošto smo posredstvom internet grupa saznali da i druge japanske majke dece s autizmom koje žive u inostranstvu pate zbog nedostatka prevoda na engleski, zapitali smo se da možda ne postoji šira publika za Naokija Higašidu. Plod je ovaj engleski prevod knjige *Zašto skačem*.

* * *

Pisac nije duhovni vođa, i ako se odgovori na nekoliko pitanja mogu činiti malo šturim, setite se da mu je bilo tek trinaest godina kada ih je pisao. Čak i kada ne može da odgovori kratko i neposredno – kao na pitanje „Zašto tako opsednuto voliš da ređaš igračke?“ – to što ima da kaže i dalje zavređuje pažnju. Naoki Higašida je nastavio da piše, bezmalo svakodnevno vodi blog, postao je poznat u krugovima koji se zalažu za osobe s autizmom i redovno se pojavljuje u japanskom izdanju časopisa *Big isju*. Kaže da teži da postane pisac, ali meni je očigledno da to već jeste – iskren, skroman i promišljen pisac koji je, uprkos krajnje nepovoljnim izgledima, uspeo da u širi svet prenese neposredno znanje iz svog teško autističnog uma. To je za njega bilo isto tako teško kao što bi za vas ili mene bilo da, recimo, u dlanovima nosimo vodu kroz vrevu na Tajms skveru ili Pikadili cirkusu. Tri slovna znaka koja se u japanskom koriste za reč „autizam“ označavaju „biće“, „zatvoreno“ i „bolest“. Moja mašta preobražava te znake u zatvorenika utamničenog i zaboravljenog u samici, koji čeka da neko, bilo ko, shvati da je on unutra. *Zašto skačem* izbija jednu ciglu iz tog zida.

Dejvid Mičel
Irska, 2013.

ZAŠTO SKAČEM

PREDGOVOR

Kad sam bio mali, nisam ni znao da sam dete sa posebnim potrebama. Kako sam saznao? Tako što su mi drugi govorili da se razlikujem od svih ostalih i da je to problem. Sasvim tačno. Bilo mi je vrlo teško da se ponašam kao normalna osoba, pa čak ni sada još ne mogu da vodim pravi razgovor. Ne predstavlja mi teškoću da naglas čitam knjige i pevam, ali čim pokušam da s nekim razgovoram, reči naprosto nestanu. Naravno, nekada uspevam da izgovorim nekoliko reči – ali čak i one mogu da ispadnu potpuna suprotnost od onoga što želim da kažem! Ne mogu prikladno da odgovorim kada mi neko kaže da nešto uradim, a kad god se razdražim pobegnem odande gde sam se zatekao, gde god to bilo. Tako da čak i neka jednostavna radnja poput kupovine predstavlja pravi izazov ako se samostalno uhvatim ukoštac s njom.

Dakle, *zašto* ne mogu to da radim? Onih dana kada sam bio osujećen, nesrećan i bespomoćan, počeo sam da zamišljam

kako bi bilo kada bi svi bili autistični. Kada bi se na autizam naprosto gledalo kao na tip ličnosti, za nas bi sve bilo mnogo lakše i povoljnije nego što je sada. Svakako, ima gadnih trenutaka kada zadajemo mnogo muka drugima, ali ono što zaista želimo jeste da možemo da uperimo pogled u jednu svetliju budućnost.

Zahvaljujući obuci koju sam prošao kod gospođe Suzuki u školi *Hagukumi*, i mojoj mami, savladao sam jedan način opštenja pomoću pisanja. Sada mogu da pišem čak i na računaru. Nevolja je u tome što mnoga deca s autizmom nemaju kako da se izraze, i često čak ni njihovi roditelji nemaju pojma šta ona možda misle. Zato je moja velika nada da mogu malo da pomognem objašnjavajući, na svoj način, šta se odvija u glavi ljudima s autizmom. Nadam se i da biste, kada pročitate ovu knjigu, mogli da postanete bolji prijatelj nekome s autizmom.

Ne možete o nekome suditi po izgledu. Ali jednom kada upoznate nečije unutarne biće, oboje možete u izvesnoj meri biti međusobno prisniji. Sa vaše tačke gledišta, svet autizma zasigurno liči na izrazito tajanstveno mesto. Zato vas molim da odvojite malo vremena da čujete šta imam da kažem.

I želim vam srećan put kroz naš svet.

Naoki Higašida
Japan, 2006.

P1 KAKO PIŠEŠ OVE REČENICE?

Abecedna tablica je sredstvo bezglasnog opštenja. Možda mislite da je govor jedini način da prenesete svoja stano-
višta i namere, ali postoji i jedan drugi način da kažete
ono što želite, bez upotrebe glasovnog nervnog sistema.
Isprva nisam ni sanjao da bi moglo da mi uspe, ali sada
sam sasvim sposoban da izražavam svoje pravo ja služeći
se samo računarom i abecednom tablicom.

Bilo je to neverovatno osećanje! Nemati moć govora znači
ne biti sposoban da deliš ono što osećaš i misliš. To je kao
da si lutka koja čitav život provodi u izolaciji, bez snova
i nada. Razume se, pre nego što sam konačno samostal-
no počeo da opštim pomoću pisanog teksta, proteklo je
mного vremena, ali tog prvog dana kada mi je mama
podupirala ruku kojom pišem, počeo sam da ovladavam
jednim novim načinom povezivanja s drugima.

Zatim, kako bi mi omogućila da opštim samostalnije,
mama je izmislila abecednu tablicu. Abecedna tablica mi

omogućava da obrazujem reči tako što naprosto pokazujem njihova slova, umesto da moram da ih zapisujem jedno po jedno. To mi dopušta i da usidrim reči, reči koje bi inače odlepršale čim pokušam da ih izgovorim.

Često, dok sam učio ovaj postupak, osetio bih se sasvim poraženim. Ali naposletku, stigao sam do tačke kada sam mogao sâm da pokazujem slova. Snage da istrajem u tome davala mi je sledeća misao: da bih živeo svoj život kao ljudsko biće, nema ničeg važnijeg od sposobnosti da se izražavam. Tako da se za mene abecedna tablica ne svodi samo na sastavljanje rečenica: ona mi omogućava da prenesem drugima ono što želim i što mi je potrebno da razumeju.

P2 ZAŠTO LJUDI S AUTIZMOM GOVORE TAKO GLASNO I ČUDNO?

Ljudi mi često govore da mi je glas baš glasan kada govorim sâm sa sobom, iako i dalje ne mogu da kažem ono što hoću, i premda mi je glas u drugim prilikama izrazito tih. To je jedna od onih radnji kojima ne vladam. To me stvarno obeshrabruje. Zašto to ne mogu da popravim?

Kada govorim čudnim glasom, ne radim to namerno. Naravno, ima trenutaka kada nalazim da me zvuk sopstvenog glasa smiruje, kada se služim poznatim rečima ili lako izgovorljivim izrazima. Ali glas kojim ne vladam nije takav. On izleće sâm od sebe, ne zato što ja tako hoću: to pre liči na refleks.

Refleks koji reaguje na šta? Na nešto što sam upravo video, u nekim slučajevima, ili na neke stare uspomene. Kada moj čudan glas nešto pokrene, gotovo je nemoguće

obuzdati ga – a ako pokušam, zaista me zaboli, bezmalo kao da davim sopstvenu gušu.

Meni moj čudan glas ne smeta kada sam sâm, ali svestan sam da smeta drugima. Koliko li su me samo puta čudni zvuci koji mi izlaze iz usta doveli to toga da umalo ne umrem od sramote? Iskreno želim da budem ljubazan i miran, a i da mogu da se stišam! Ali čak i kada nam neko naredi da ćutimo ili da se stišamo, mi jednostavno ne znamo kako. Mislim da su kod nas glasovi kao disanje, da nam naprosto nesvesno izlaze iz usta.

P3 ZAŠTO STALNO POSTAVLJAŠ JEDNA TE ISTA PITANJA?

Istina je; stalno postavljam jedna te ista pitanja. „Koji je danas dan?“, ili „Da li je sutra školski dan?“ Za proste stvari poput navedenih, pitam iznova i iznova. Ne ponavljam pitanje zato što nisam razumeo – zapravo, čak i dok pitam, znam da razumem.

Razlog za to? Zato što vrlo brzo zaboravljam šta sam upravo čuo. U mojoj glavi zaista nema mnogo razlike između nečega što mi je neko upravo rekao i nečega što sam odavno čuo.

Tako da u stvari razumem, ali moj način sećanja funkcioniše drugačije od svih ostalih. Pretpostavljam da je sećanje normalne osobe uređeno kao stalan tok, nalik liniji. Moje sećanje, međutim, više liči na bazen tačaka. Stalno „uzimam“ te tačke – postavljanjem pitanjâ – da bih mogao da se vratim na sećanje koje te tačke predstavljaju.

* * *

Ali postoji još jedan razlog za to što ponavljamo pitanja: to nam dopušta da se igramo rečima. Nismo vični razgovoru, i koliko god se trudili, nikada nećemo govoriti tako lako kao vi. Veliki izuzetak, međutim, jesu reči ili izrazi koji su nam vrlo poznati. Ponavljati njih izuzetno je zabavno. To je kao kad se s nekim dobacuješ loptom. Za razliku od reči koje nam neko naredi da govorimo, ponavljanje pitanja na koja već znamo odgovore može biti zadovoljstvo – to je igranje zvukom i ritmom.